

הפצצת רכבת הכוחות לונדון-וילאך ב-1947: מיליטנטיות ציונית, נסיגה בריטית ומעשה מלחמה נשכח

בקיץ 1947, בעוד אירופה נאבקת לבנות מחדש את עצמה מהריסות מלחמת העולם השנייה, הכה מעשה אלימות פוליטי מעט ידוע אך משמעותי בלב התשתית הצבאית הבריטית. בליל 13 באוגוסט רכבת כוחות בריטית שנשאה 175 אנשים – כולל נשים – חובלה באלפים האוסטרים, ונמנעה אסון רק בקושי כאשר מטען חבלה קרע חלק מהרכבת ליד מלניץ, לא רחוק ממנהרת טאורן.

זו לא הייתה רכבת רגילה. היא הייתה חלק משירות הובלה צבאי ייעודי שהעביר כוחות כיבוש בריטיים מלונדון לוילאך באוסטריה דרך הארואיץ', הוק ואן הולנד וגרמניה שלאחר המלחמה. הפיצוץ היה מחושב, כיוון למקטע מסילה פגיע במטרה ברורה לגרום לאבדות המוניות. צבא בריטניה ופקידים אוסטרים חשדו מיד במיליטנטים ציונים, ככל הנראה קשורים לקבוצת לח"י (המכונה גם כנופיית שטרן) – ארגון פרמיליטרי רדיקלי הידוע בהתקפות על אינטרסים בריטיים ברחבי אירופה והמזרח התיכון בקמפיין לכפיית נסיגה בריטית מפלשתינה.

למרות שההתקפה לא גרמה לנפגעים בנפש, היא הייתה אסטרטגית, טעונה סמלית ומטרידה עמוקות. היא חשפה עד כמה הסכסוך על פלשתינה מדמם לתיאטרון האירופי – אפילו לאוסטריה הכבושה על ידי בעלות הברית – וחשפה את פגיעותה של בריטניה בזמן שכוחה האימפריאלי כבר נחלש.

רכבת לונדון-וילאך: רשת הרכבות הצבאית של בריטניה לאחר המלחמה

מייד לאחר מלחמת העולם השנייה, בריטניה ניהלה אזורי כיבוש גדולים בגרמניה ואוסטריה, כחלק מהמאמץ בעלות הברית לייצב את מרכז אירופה. בדרום אוסטריה, כוחות בריטיים באוסטריה (BTA) היו אחראים לשמירה על הסדר בקארינתיה, אזור הגובל ביוגוסלביה ואיטליה. וילאך, צומת רכבת מרכזי, הפכה ללב הלוגיסטי של אזור הכיבוש הבריטי.

לתמיכה במבצע זה, משרד המלחמה ארגן שירות רכבת כוחות ייעודי שחיבר את הממלכה המאוחדת לאוסטריה. אף שמסלול זה לעיתים קרובות מתעלמים ממנו בהיסטוריות של דעיכת האימפריה הבריטית, הוא היה עורק חיוני בנוכחות הצבאית הבריטית באירופה.

המסלול

המסע שילב מקטעי ים ורכבת, מתואמים בקפידה ליעילות וביטחון:

- לונדון להארוויץ': חיילים עלו בתחנת ליברפול סטריט, נוסעים מזרחה לפארקסטון קי.
- הארוויץ' להוק ואן הולנד: בספינות כוחות כמו אמפייר פארקסטון, המעבר הלילי שם אותם בהולנד בבוקר.
- רכבת יבשתית לאוסטריה: מהוק ואן הולנד, הכוחות נסעו דרך אזור הכיבוש הבריטי בגרמניה – דרך קלן, מינכן וזלצבורג – לפני כניסה לאוסטריה.

- **הגעה לוילאך:** מקלגפורט או זלצבורג, הרכבות המשיכו דרומה דרך האלפים **לוילאך Hbf**, נקודת חלוקה מרכזית לגריסונים ומחנות סמוכים כמו **מחנה המעבר אל-עלמיין**.

המסע כולו השתרע על כ- **1,000 מייל** ונמשך **2-3 ימים**. במהלך 1947, רכבות אלה פעלו **יומית**, העבירו אלפי חיילים בתקופות שיא של רוטציה ודמוביליזציה.

ביטחון וערך אסטרטגי

בהתחשב בתפקידה הצבאי, המסלול היה תחת שליטה בריטית, לעיתים קרובות מאובטח ונחשב בטוח. עם זאת, אורכו העצום, כולל מקטעים אלפיניים מרוחקים, הציג פגיעויות – במיוחד **באוסטריה**, שם אנשים עקורים (DP), תסיסה פוליטית ורשתות שוק שחור יצרו תערובת נפיצה. דוחות מודיעין סימנו **פליטים ציונים באוסטריה**, במיוחד ליד **באד גשטיין**, כמקור להתנגדות מאורגנת למדיניות הבריטית – במיוחד בנוגע להגירה יהודית לפלשתינה.

13 באוגוסט 1947: חבלה באלפים

בסביבות **22:30** בליל **13 באוגוסט**, רכבת הכוחות עברה מקטע מסילה צר והררי **שלושה מייל דרומית למלניץ**, ליד **מנהרת טאורן**, כאשר נפגעה מפצצה קבורה מתחת למצע המסילה.

ההתקפה

שני מטעני חבלה הונחו:

- **הפצצה הראשונה התפוצצה מתחת לקרון המטען**, פגעה בו קשות והפילה מספר קרונות מאחוריו.
 - **הפצצה השנייה לא התפוצצה**, ככל הנראה בגלל נתיך פגום. אם הייתה מתפוצצת, הרכבת הייתה יכולה להתרסק במורד מדרון תלול, גורמת לאבדות המוניות.
- בנס, **איש לא נהרג**. קרון המטען נהרס, ומספר תאים ספגו נזק מבני, אך הרכבת נשארה ברובה זקופה, נעצרה קצרה על שיפוע. **העצירה המהירה והטופוגרפיה האלפינית הקשה** הצילו באופן אירוני את הרכבת מהתרסקות מלאה.
- פיצוץ מעקב** התרחש שעות לאחר מכן מחוץ **למטה חטיבת חיל הרגלים ה-138 בולדן**, ליד וילאך. אף שהפצצה גרמה נזק מבני מינימלי וללא פצועים, תזמונה רמז על התקפה מתואמת.

החקירה

חקירות ראשוניות היו לא חד-משמעיות. חשוד אחד – **גבר לא מזוהה שנורה ונפצע על ידי משטרת אוסטריה** – נתפס ליד אתר הפיצוץ. הוא עזב לאחרונה את **באד גשטיין**, עיר ידועה באירוח אנשים עקורים יהודים, חלקם הביעו עוינות כלפי בקרות ההגירה הבריטיות בפלשתינה.

הרשויות חשדו **בצוות קטן של 3-5 מפעילים**, ככל הנראה קשורים לקבוצות מיליטנטיות ציוניות כמו **לח"י**. אף קבוצה לא לקחה אחריות, ואף אישומים לא הוגשו. עם זאת, דיווחים עכשוויים **בניו יורק טיימס** ובסידני **מורנינג הראלד** ציינו את הקרבה ל-DP פרו-ציונים ואת הסמליות הפוליטית של ההתקפה. פקידים בריטים ואוסטרים נטו שניהם **לקיצוניות ציונית** כמניע הסביר.

ייחוס ומורשת הפצצת רכבת הכוחות הבריטית ב-1947

בעוד שדיווחים עכשוויים על **הפצצת הרכבת ב-13 באוגוסט 1947** – כמו דיווחים בניו יורק טיימס, **סידני מורנינג הראלד** והודעות צבא בריטניה – תיארו את המבצעים רק כ"טרוריסטים" לא מזהים, מחקר מאוחר יותר ייחס בביטחון רב יותר את ההתקפה ללח"י, הידועה גם כ**כנופיית שטרן**. ארגון פרמיליטרי ציוני רדיקלי זה כבר היה ידוע לשמצה **בקמפיין חבלה טרנס-לאומי** שכוון לתשתית פוליטית וצבאית בריטית בשנות הדעיכה של מנדט פלשתינה.

השיטה, התזמון והערך האסטרטגי של ההפצצה ליד **מלניץ** מתאימים מקרוב לפעילויות לח"י במקומות אחרים באירופה ובמזרח התיכון ב**1946-1948**. אף שאינה מוכרת לציבור כמו מבצעים בולטים של לח"י – כמו **הפצצת מלון המלך דוד (1946)** או **התקפות רכבת קהיר-חיפה** – אירוע מלניץ משתלב בצורה חלקה בדפוס הקבוצה של **לחץ מיליטנטי שנועד להאיץ את נסיגת בריטניה מפלשתינה** ולא לפעילות ויתורים במדיניות ההגירה היהודית.

תפקיד לח"י ופילוסופיה תפעולית

לח"י, שהוקמה על ידי **אברהם שטרן** ומאוחר יותר הובלה על ידי דמויות כמו **יצחק שמיר** (ראש ממשלה עתידי של ישראל), רדפה אסטרטגיה אנטי-בריטית בלתי מתפשרת. הקבוצה ראתה בבריטים כובשים קולוניאליים והגדירה את קמפיין החבלה שלה – כולל התקפות על רכבות, תחנות משטרה ומקומות דיפלומטיים – כמעשי **התנגדות אנטי-אימפריאלית**.

בניגוד ל**ההגנה** המתונה יותר, או אפילו ל**לאצ"ל** הלאומנית, לח"י האמינה בכיוון **אינטרסים בריטיים בכל מקום שבו הם קיימים** – לא רק בפלשתינה. תאיה המחתרתיים פעלו באיטליה, צרפת, גרמניה ובריטניה, לעיתים קרובות בשיתוף פעולה עם אלמנטים אוהדים בקהילות **פליטים יהודים**, רבים מהם מרירים מהאכיפה הבריטית של **ספר הלבן מ-1939**, שהגבילה בחדות הגירה יהודית לפלשתינה, אפילו לאחר השואה.

למרות הזעם האידיאולוגי שלהם, לח"י הייתה גם **פרגמטית**. הם לא תמיד לקחו אחריות על התקפות שבוצעו על אדמה זרה – במיוחד כאשר פעולות כאלה עלולות לסכן **רשתות אנשים עקורים, הברחת נשק או מטרות דיפלומטיות**. זה עשוי להסביר את **חוסר התביעה הרשמית** להתקפת מלניץ, למרות התאמתה הברורה למטרות ולשיטות לח"י.

ארכיון לח"י הרשמי שלאחר המלחמה – **אגודת מורשת לוחמי חופש ישראל** – אינו מפרט ספציפית את ההפצצה ב-13 באוגוסט. עם זאת, הוא חוגג את "הקמפיין הבינלאומי" של הקבוצה וכולל התייחסויות למבצעי חבלה באוסטריה, איטליה וגרמניה, שם "האימפריאליזם הבריטי חש את טווח היד של המחתרת היהודית". מספר **מקורות משניים** מצטטים את הפצצת מלניץ כמבצע סביר, אם לא מאושר סופית, של לח"י – ומתארים אותו כ"**דוגמה מרגשת למיליטנטיות ציונית שמתפרסת הרבה מעבר לגבולות פלשתינה**".

היעדר מעצרים או הרשעות

למרות חקירה אינטנסיבית, **איש מעולם לא הורשע** בקשר להפצצת רכבת הכוחות. בימים שלאחר ההתקפה, **משטרת אוסטריה ירתה ולכדה גבר אחד ליד האתר**, לכאורה **פליט יהודי פולני** שעזב לאחרונה את **באד גשטיין**, מרכז ידוע לתסיסה פרו-ציונית. עם זאת, הוא **שוחרר ללא אישומים**, ואף **חשודים נוספים לא נעצרו**. פקידים בריטים ואוסטרים ביצעו פשיטה קצרה על **מחנות אנשים עקורים** בקארינתיה, חקרו אנשים עם קשרים ציוניים – אך מאמצים אלה לא הניבו מודיעין פעיל.

החמקמקות הזו הייתה אופיינית למבצעים האירופיים של לח"י. הקבוצה לעיתים קרובות פרסה סבוטרים מאומנים מאיטליה, אוהדים מקומיים ממחנות **פליטים**, והשתמשה בזהויות **מזויפות** ו**רשתות דיור זמניות** כדי להימנע מגילוי. תיקי מודיעין בריטיים ומסמכי משרד המלחמה (למשל **WO**

32/15258) מציינים דפוס של "מעשי חבלה מתוחכמים" ברחבי אזורי כיבוש, לעיתים קרובות "מיוחסים לרדיקלים ציונים, אך בלתי אפשריים לאישור בתנאי שטח נוכחיים."

בעוד שמבצעים מקומיים של לח"י בפלשתינה הובילו למעצרים והוצאות להורג גלויים יותר – כמו מעצרו והתאבדותו של משה ברזני ב-1947, או הוצאתם להורג של חברים שנלכדו במארבי משטרה – תאי החבלה האירופיים שלה התגלו כקשים הרבה יותר לחדירה או שיבוש.

אירועים קשורים בולטים כוללים:

- **מאי 1947 (פריז):** חמישה חברי לח"י נעצרו עם חומרי נפץ דומים לאלה ששימשו בהפצצה הכושלת של **משרד המושבות בלונדון**. לא נקבעו קשרים אוסטרלים.
- **ספטמבר 1947 (בלגיה):** שני מפעילים, **זילברט "אליזבת" קנוט ויעקב לבשטיין**, הורשעו בהברחת חומרי נפץ שנועדו לשימוש נגד מטרות דיפלומטיות בריטיות. ללבשטיין היו קשרים קודמים לאלימות בפלשתינה אך לא נקשר למלניץ.
- **1946-1947 (איטליה):** תאים משותפים של **לח"י-אצ"ל** ביצעו התקפות על שגרירויות בריטיות ומחסני נשק, לעיתים קרובות נעים בין **רומא, טרייסטה וזלצבורג**, משתמשים במסמכים מזויפים וערוצי פליטים.

בכל מקרה, **טביעת הרגל התפעולית** התאימה ל**פרופיל מלניץ**: צוותים קטנים, מטרות אסטרטגיות, ללא לקיחת אחריות, וללא מעצרים מתמשכים.

מורשת: הצלחה טקטית, הערת שוליים היסטורית

בעיני הנהגת לח"י, **הפצצת מלניץ** – אפילו ללא אבדות המוניות – ככל הנראה ייצגה **הצלחה טקטית**: היא **דהימה כוחות בריטיים**, שיבשה קו כוחות מרכזי, ו**סימלה את טווח ההתנגדות הציונית**. היעדרותה **מרישומים רשמיים של לח"י** עשויה הייתה להיות מכוונת: שיטה להגנה על **לוגיסטיקה טרנס-לאומית** והימנעות מפגיעה במבצעים אירופיים רחבים יותר.

מנקודת מבט בריטית, ההתקפה הייתה **מביכה ומטרידה כאחד**. היא המחישה את **גבולות השליטה בעלות הברית** באוסטריה והדגישה את **התפשטות הסכסוכים הקולוניאליים לאירופה**, שם אוכלוסיות עקורות, טינות שלא נפתרו וגבולות פתוחים יצרו קרקע פורייה לפעילות מורדת. עם זאת, ללא מבצעים מאושרים, האירוע בסופו של דבר **דעך מזיכרון הציבור**, מוצל על ידי הקמת ישראל ב-1948 והטלטלות הגיאופוליטיות של המלחמה הקרה המוקדמת.

עם זאת, הפצצת רכבת הכוחות לונדון-וילאך ב-1947 עומדת כדוגמה **נדירה לאלימות אנטי-קולוניאלית טרנס-קונטיננטלית**, קושרת את **משבר הפליטים, ציונות מיליטנטית ונסיגה אימפריאלית** יחד ברגע כמעט נשכח של בהירות נפוצה.

טרורזם לפי סטנדרטים מודרניים

המטרה, כפי שהוערכה על ידי אנליסטים צבאיים בריטיים, הייתה:

- לגרום **לאבדות המוניות**.
- להטיל **אימה על כוחות בריטיים**.
- להפעיל **לחץ על הממשלה** להקל על הגבלות ההגירה לפלשתינה.

ההתקפה הייתה חלק מדפוס רחב יותר: מוקדם יותר באותה שנה, מיליטנטים ציונים הפציצו **מועדון חברתי בלונדון**, הניחו מטען כושל **במשרד המושבות**, והפציצו רכבות בפלשתינה. המסר היה חד-משמעי:

מטרות בריטיות כבר לא היו בטוחות, אפילו באירופה.

אף שהוצג על ידי מבצעיו כמעשה התנגדות נגד כיבוש קולוניאלי, הפצצת רכבת הכוחות הבריטית ליד מלניץ ב-1947 הייתה, לפי סטנדרטים משפטיים ומוסריים של היום, מסווגת כמעשה טרורизם בינלאומי.

הגדרות עכשוויות

לפי מסגרות משפטיות מקובלות באופן נרחב – כמו אלה שבהן משתמשים האו"ם, האיחוד האירופי וחוק פדרלי אמריקאי – טרורизם מוגדר כ:

«השימוש הבלתי חוקי או איום בשימוש באלימות נגד אנשים או רכוש כדי להפחיד או לכפות ממשלה או אוכלוסייה אזרחית למטרות פוליטיות או אידיאולוגיות.»

הגדרה זו לוכדת אלמנטים מרכזיים הקיימים בהתקפת מלניץ:

- כיוון לעובדי מדינה (חיילים בריטיים בתפקיד רשמי).
- כוונה לגרום לאבדות המוניות באמצעות הפצצה בלתי מבחינה.
- מטרה פוליטית: להפעיל לחץ על בריטניה לנטוש את שליטתה בפלשתינה ולהסיר הגבלות הגירה על יהודים אירופיים.
- ביצוע טרנס-לאומי: התקפה שבוצעה באוסטריה על ידי גורמים הקשורים לתנועה פוליטית שבסיסה בפלשתינה, המשפיעה על מדיניות החוץ של מדינה שלישית (בריטניה).

אילו מבצע דומה היה מתרחש היום, הכולל קבוצה לא-מדינתית המניחה חומרי נפץ על רכבת כוחות נאט"ו באירופה, סביר להניח שהיה מפעיל ייעודי נגד טרור, צווי מעצר בינלאומיים, ואולי סנקציות או תגובה צבאית נגד הארגון המממן.

לח"י והתפתחות התווית "טרוריסט"

חשוב לציין שלח"י סומנה רשמית כקבוצת טרור על ידי ממשלת בריטניה בשנות ה-40, לצד אצ"ל וההגנה (במבצעים ספציפיים). פקידים בריטים כינו את קמפיינים "מרד טרוריסטי", במיוחד לאחר אירועים בולטים כמו:

- הפצצת מלון המלך דוד (1946).
- רצח לורד מוין (1944).
- תליית סמלים בריטיים בפלשתינה (1947).

מקורות

1. "Bomb Derails British Troop Train in Austria; No Casualties." The New York Times, 14" באוגוסט 1947.
2. "British Train Blown Up in Austria." The Sydney Morning Herald, 15" באוגוסט 1947.
3. United Kingdom War Office. **British Troops Austria (BTA) Quarterly Historical Report, Q3 1947**. WO 305/73. The National Archives, Kew, UK
4. Austrian Ministry of the Interior. **Internal Security Report to Allied Commission for Austria**, אוגוסט 1947. מצוטט במקורות משניים.
5. Bell, J. Bowyer. **Terror Out of Zion: The Fight for Israeli Independence**. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 1977.

- Heller, Joseph. The Stern Gang: Ideology, Politics and Terror, 1940–1949. London: .6
Frank Cass, 1995
- Zertal, Idith. From Catastrophe to Power: Holocaust Survivors and the Emergence of .7
Israel. Berkeley: University of California Press, 1998
- Freedom Fighters of Israel (Lehi) Heritage Association. Internal Bulletins and Archival .8
Materials, 1946–1948. Tel Aviv, Israel
- בספטמבר Two Jews Jailed in Belgium for Smuggling Explosives." The Palestine Post, 12" .9
.1947
- Lehi Underground Radio Broadcast. "Lehi Claims Responsibility for Cairo-Haifa Train .10
Bombing." 28 בפברואר 1948
- Röll, Wolfgang. Britische Militärzüge in Österreich 1945–1955. Vienna: .11
Österreichischer Miliz Verlag, 2005
- British Army of the Rhine. Rail Transport Records, 1946–1950. Ref: BAOR/LOG/47. .12
Imperial War Museum, London